

PIA INGSTRÖM

Jag är en litterär sugfisk

Jag ringed till en väninna som ta lar kroatiska för att fråga hur man uttalar **Dubravka Ugrešićs** namn. "Du'bravka Ugréschitch", säger man. Orsaken till mitt yrvakna in tresse var att namnet flimrat förbi i Nobelspekulationerna. Nu kan ni öva, också hon borde få något fint internationellt pris, det är hon värd. Hon föddes 1949 i Jugoslavien, studerade ryska och litteraturveten skap vid universitet i Zagreb, flytta de till Amsterdam 1996, när den nya kroatiska nationalismen i och med Jugoslavienkriget utsett henne till hatobjekt på grund av hennes natio nalismkritiska hållning. I början av 2000talet utkom hennes essäistiska romaner/essäer *Den ovillkorliga kapitulationens museum* och *Smärtans ministerium* i översättningar till svenska och många andra språk.

2009 recenserade jag hennes roman *Baba Jaga la ett ägg* (Bonniers, översatt av **Djordje Žarković**), en rolig och gripande intelligent roman om tre intellektuella gamla kvinnor som går på spa, tänker på sina liv och analyserar den åldrande kvinnan upphöjd till myt, svårtydd och hotfull. En irrationell skräckvarelse med dimensioner som ingen upp räkning av manlig respektive kvinnlig skadegörelse i verkligheten kan nå på – Baba Jaga, den ryska folksagan antropomorfa skräckvarelse, häxa, käring, mamma, Moder Jord och dödsgudinna.

I fjol utkom så *Räven*, igen essä och fiktion samtidigt (Bonniers Pa nache, övers. Djordje Žarković). En kroatisk författare i exil reser mellan bokmässor och litteraturfestivaler, som "ekonomiklassförfattare": "Min bransch är uppdelad i ekonomiklass och affärsklass, beroende på författarnas medieexponering och deras förskott. Det stora flertalet sitter i ekonomiklass, en försumbar minoritet i affärsklass." Jämför med **Rachel Cusks** upplevelser i *Konturer/ Transit /Kudos*, men Ugrešić har en politisk twist på sin erfarenhet – för detta landsmän, kroaterna som dyker upp i hennes publik på olika håll i Europa för att berätta hur illa de tycker om henne.

Däremellan läser hon obskyra ryska författare och reflekterar över sanningsanspråken i ännu obskyra biografier över dem, eller umgås i förtrolig vardagsglädje med en älskad brorsdotter på gränsen mellan barndom och pubertet.

Hon ärver ett hus i sitt gamla hemland och upplever en romans med en minröjare som ockuperat huset – det här beskrivs i ett avsnitt i bokens mitt, som kan läsas som en lysande kortroman där Jugoslaviens våldsamma sönderfall exponeras i mångskiktade bilder av mänskliga öden och möten. "Romans" ser un derligt ut här, ser jag när jag skrivit det, för Ugrešićs typiska modus är bryskt, buttert, nästan fientligt ibland. Men jo, det är en romans. Bara det här partiet, den tredje av boken sex delar, betitlad "Djävulens trädgård", är skäl nog att köpa boken. Men den blir förstås bättre om man läser också de övriga delarna och lär känna berättaren djupare. Ugrešić berättar, fabulerar och reflekterar utgående från verkliga (jag tror att de är verkliga för att jag hittar dem på google, typ iskt) och kanske påhittade gestalter som "Boris Pilnjak", "Dovber Levin" (och hans magnifika änka), "Dorothy Leuthold", "Irina Ferris"...

Titelns räv skymtar här och där som en påminnelse om författarens frihet, eller kanske plikt, att i skri vandret hitta på, vrida till, ljuga och luras. Andra djur som jag blir glad av att möta omtalas av hennes vän K: "Världslitteraturen är som en val som sugfiskar har hakat sig fast på som duktiga pirater. Sugfiskarna klistrar sig fast vid valens kropp och suger ut parasiter ur huden. De an vänder valen som födokälla, skydd och transportmedel. Men om det inte fanns sugfiskar skulle valens kropp befolkas av parasiter och fal la sönder. Jag har inga illusioner om min egen litterära talang. Jag är en litterär sugfisk. Mitt uppdrag i livet är att sörja för valens hälsa."

Vem skrev detta?

Sen föreslår jag att ni utan att googla försöker gissa vem som skrev detta: "Jag har alltid haft en förmåga att lyckas tänka på mig själv i första hand och det är en nödvändig förutsättning för en människa som är i färd med att förstöra livet för ett dussin andra människor. Jag kunde inte se att jag hade satt i gång sam ma olyckans fordon som far hade kört och att drivmedlet i bilen var egoism. Jag ville ju i grunden alla väl och var det då fel att jag ville mig själv mest väl. Jag hade ju haft en så svår barn dom." Insikten är sin egen belöning, men berätta gärna om ni hittar käl lan. Den som inte gör det får svar av er jourhavande sugfisk nästa vecka i denna spalt.

PIA INGSTRÖM

pia.ingstrom@hbl.fi